

ЛІТЕРАТУРА

1. Вища педагогічна освіта і наука України: історія, сьогодення та перспективи розвитку. Автономна республіка Крим : [монографія] / О.В. Глузман (ред. кол.) ; АПН України ; Асоціація ректорів пед. ун-тів ; Ін-т вищої освіти. – К. : Знання України, 2009. – 295 с. – Бібліогр. : С. 245–272.
2. Дудко Л. А. Роль інноваційних педагогічних технологій у становленні конкурентоспроможних спеціалістів [Електронний ресурс] / Л. А. Дудко // Мультиверсум : філософський альманах. – К. : Центр духовної культури. – 2004. – № 39. – Режим доступу : http://www.filosof.com.ua/Jornel/M_39/Dudko_1.htm.
3. Зеер Э.Ф. Психология профессий / Э. Ф. Зеер – М. : Академический проект, 2004. – 243с.
4. Зінченко В. О. Створення комплексу педагогічних умов для підвищення ефективності формування професійної спрямованості / В. О. Зінченко // Вісн. Луган. нац. пед. ун-ту ім. Тараса Шевченка. – 2007. – № 12. – Ч. 2. – С. 70-79.
5. Москвичев С. Г. Мотивация, деятельность и управление / С. Г. Москвичев. – Киев-Сан-Франциско, 2003. – 492 с.

REFERENCES

1. Vischa pedagogichna osvita i nauka ukrayini: istoriya, sгодennya ta perspektivi rozvitku. Avtonomna respublka Krim: [monografIya] / O.V. Gluzman (red. kol.); APN Ukrayini ; asotsiatsiya rektoriv ped. un-tiv; in-t vischoyi osviti. – K.: Znannya Ukrayini, 2009. – 295 s. – Bibliogr.: P. 245–272.
2. Dudko L. A. Rol innovatsiynih pedagogichnih tehnologiy u stanovlenni konkurentospromozhnih spetsialistiv [Elektronniy resurs] / L. A. Dudko // Multiversum: filosofskiy almanah. – K.: Tsentru duhovnoyi kulturi. – 2004. – № 39. – Rezhim dostupu: http://www.filosof.com.ua/Jornel/M_39/Dudko_1.htm.
3. Zeer E.F. Psihologiya professiy / E. F. Zeer – M.: Akademicheskiiy proekt, 2004. – 243 p.
4. Zinchenko V. O. Stvorenniya kompleksu pedagogichnih umov dlya pidvischennya effektivnosti formuvannya profesiynoyi spryamovanosti / V. O. Zinchenko // Visn. lугan. nats. ped. un-tu Im. Tarasa Shevchenka. – 2007. – № 12. – Ch. 2. – P. 70-79.
5. Moskvichev S. G. Motivatsiya, deyatelnost i upravlenie / S. G. Moskvichev. – Kiev-San-Frantsisko, 2003. – 492 p.

УДК 378 (477)

СУТНІСТЬ ВИЩОЇ ПОЛІТЕХНІЧНОЇ ОСВІТИ: ГЕНЕЗА ПОНЯТТЯ

Юхно О.І., аспірант

Сумський державний педагогічний університет імені А.С.Макаренка, вул. Роменська, 87, м. Суми, Україна

oks.yukhno@yandex.ru

У статті розглянуто генезу поняття вища політехнічна освіта, проаналізовано його зміст. Визначено основні складники професійної освіти. Подано тлумачення понять: технічна освіта, політехнічна освіта, політехнічний інститут. Висвітлено ідею політехнізму в історичній ретроспективі. З'ясовано історичні витоки використання поняття «політехнічний» у назві вищих навчальних закладів та охарактеризовано переваги політехнічної освіти. Розкрито історичні передумови формування вчення політехнізму. Виявлено принципи освітньої системи політехнічної школи у Франції - першого навчального закладу,

що забезпечував підготовку інженерів з практичними навичками та обізнаністю у фундаментальних науках. Показано втілення в життя нової моделі вищої технічної освіти в Україні, а саме, утворення Київського політехнічного інституту – ВНЗ нового типу, де студенти отримували не навички за вузькою спеціалізацією, а глибоку природничо-наукову базову підготовку з математики, фізики, хімії та інших дисциплін, які поєднувалися із загальноінженерними курсами і професійно-практичною роботою на виробництві, будівництві та у наукових лабораторіях. Викладено характерні особливості вищої політехнічної освіти, зокрема: 1) об'єднання в межах одного вишу декількох напрямів (спеціальностей); 2) забезпечення широкого кругозору майбутніх спеціалістів, високого рівня їх професіоналізму та загальної культури, розвитку здатності швидко орієнтуватися в новітній техніці і технологіях виробництва; 3) поєднання фундаментальної природничої підготовки з математики, фізики, хімії та загальноінженерної освіти; 4) засвоєння теоретичних знань разом з досвідом практичної роботи на виробництві і в наукових установах. Виокремлено класичні принципи політехнічних вишів, які є базовими для сучасних технічних університетів.

Ключові слова: освіта, професійно-технічна освіта, технічна освіта, вища технічна освіта, політехнічна освіта, політехнічний інститут, вища політехнічна освіта.

СУЩНОСТЬ ВЫСШЕГО ПОЛИТЕХНИЧЕСКОГО ОБРАЗОВАНИЯ: ГЕНЕЗИС ПОНЯТИЯ

Юхно О.И.

Сумской государственной педагогической университет имени А.С. Макаренка, ул. Роменская, 87, г. Сумы, Украина

oks.yukhno@yandex.ru

В статье рассмотрен генезис понятия высшее политехническое образование, проанализировано его содержание. Определены основные составляющие профессионального образования. Представлено толкование понятий: техническое образование, политехническое образование, политехнический институт. Освещено идею политехнизма в исторической ретроспективе. Выяснены исторические истоки использования понятия «политехнический» в названии высших учебных заведений и охарактеризованы преимущества политехнического образования. Раскрыты исторические предпосылки формирования учения политехнизма. Выявлены принципы образовательной системы политехнической школы во Франции, первого учебного заведения, которое обеспечивало подготовку инженеров с практическими навыками и познаниями в фундаментальных науках. Показано воплощение в жизнь новой модели высшего технического образования в Украине, а именно, образования Киевского политехнического института - вуза нового типа, где студенты получали не навыки по узкой специализации, а глубокую естественнонаучную базовую подготовку по математике, физике, химии и другим дисциплинам, которые сочетались с общеинженерными курсами и профессионально-практической работой на производстве, строительстве и в научных лабораториях. Изложены характерные особенности высшего политехнического образования, в частности: 1) объединение в пределах одного вуза нескольких направлений (специальностей); 2) обеспечение широкого кругозора будущих специалистов, высокого уровня их профессионализма и общей культуры, развития способности быстро ориентироваться в новой технике и технологиях производства; 3) сочетание фундаментальной естественной подготовки по математике, физике, химии и общеинженерного образования; 4) усвоение теоретических знаний вместе с опытом практической работы на производстве и в научных учреждениях. Выделены классические принципы политехнических вузов, которые являются базовыми для современных технических университетов.

Ключевые слова: образование, профессионально-техническое образование, техническое образование, высшее техническое образование, политехническое образование, политехнический институт, высшее политехническое образование.

ESSENCE OF THE HIGHER POLYTECHNIC EDUCATION: CONCEPT GENESIS

Yuchno O.

Sumy State Pedagogical University named after A.S. Makarenko, Romenska str., 87, Sumy, Ukraine

oks.yukhno@yandex.ru

In article concept genesis the higher polytechnic education is considered, its contents is analysed. The main components of professional education are defined. Interpretation of concepts is presented: technical education, polytechnic education, polytechnical institute. It is shined idea of a politekhizm in a historical retrospective. It is found out historical sources of use of the concept "polytechnical" of the name of higher educational institutions and advantages of polytechnic education are characterized. It is opened historical prerequisites of formation of the doctrine of a politekhizm. The principles of educational system of polytechnical school in

France, the first educational institution which provided training of engineers with practical skills and knowledge of fundamental sciences are revealed. The embodiment in life of new model of the higher technical education in Ukraine, namely formations of the Kiev polytechnical institute - higher education institution of new type where students received not skills on narrow specialization, and deep natural-science basic preparation on mathematics, physics, chemistry and other disciplines which were combined with all-engineering rates and professional and practical work at production, construction and in scientific laboratories is shown. Characteristics of the higher polytechnic education, in particular are stated: 1) association within one higher education institution of several directions (specialties); 2) providing a broad outlook of future experts, high level of their professionalism and the general culture, ability development quickly to be guided in new equipment and production technologies; 3) combination of fundamental natural preparation on mathematics, physics, chemistry and all-engineering educations; 4) assimilation of theoretical knowledge together with experience of practical work on production and in scientific institutions. The classical principles of polytechnical higher education institutions which are basic for modern technical universities are allocated.

Key words: education, vocational training, technical education, the higher technical education, polytechnic education, polytechnical institute, the higher polytechnic education.

Постановка проблеми. Підготовка кваліфікованих спеціалістів набуває сьогодні вирішального значення для входження України у світовий економічний простір. Починаючи з 90-х років ХХ століття, в умовах переходу до інтенсивних методів господарювання, постало питання про відповідне кадрове забезпечення господарства. Це відображено в законі України «Про вищу освіту» (2002 р.), у якому наголошується, що вища освіта має будуватися «...з урахуванням перспектив розвитку суспільства, науки, техніки, технологій, культури...» [5].

У цих умовах зростає роль вищої технічної освіти як фактора соціально-економічного і науково-технічного розвитку суспільства. Приєднання до Болонського процесу вимагає реформування системи вищої освіти, а тому зростає роль збереження кращих здобутків вітчизняної вищої технічної школи. Сучасний стан розвитку технічної освіти в Україні вимагає врахування історико-педагогічного досвіду діяльності таких важливих осередків освіти, науки і техніки, як політехнічні інститути, які тривалий період задовольняли потреби країни у кваліфікованих фахівцях різноманітних галузей народного господарства. Давні історичні традиції та позитивний досвід підготовки інженерів у політехнічних вишах актуалізують дослідження феномену вищої політехнічної освіти в Україні.

Аналіз актуальних досліджень. Ідея політехнічної освіти ґрунтовно представлена у вітчизняній історіографії. Передовсім відзначимо роботи, які розвивають специфіку реалізації ідеї політехнізму засобом організації суспільно корисної, продуктивної праці учнів (С. Батишев, В. Білавич, В. Брагінський, В. Коротов, О. Шапталов, С. Ширшов, Є. Ястребов); наукові дослідження, у яких висвітлено особливості забезпечення політехнічної спрямованості навчальних дисциплін природничо-математичного й гуманітарного циклів (В. Зубов, В. Ледньов, Д. Епштейн, Є. Пустовий, Б. Райський, М. Скаткін, П. Ставський, В. Струманський); фундаментальні студіювання дидактичних засад організації трудового політехнічного навчання (П. Атутов, В. Поляков, Д. Тхоржевський); науково-дослідницькі роботи, у яких визначено шляхи залучення учнів до технічної творчості та дослідницької діяльності (Ф. Даниловський, О. Сайко). Підкреслимо також, що сучасний історико-педагогічний погляд на проблему політехнічної освіти здійснений у наукових розвідках таких учених, як Ю. Аверичев, А. Вихрущ, Й. Гушулей, О. Калігаєва, Н. Калініченко, О. Кітова, В. Курило, В. Мадзігон, Г. Назаров, В. Сидоренко, В. Стешенко, Н. Терентьева, Г. Терешук, В. Шепотько.

Мета статті – охарактеризувати сутність «вищої політехнічної освіти» та дослідити генезу поняття. Відповідно до мети дослідження, визначено такі **завдання**:

- виявити сутність вищої політехнічної освіти;
- з'ясувати історичні витоки використання поняття «політехнічний» у назві вищих навчальних закладів та охарактеризувати переваги вищої політехнічної освіти;

– визначити класичні принципи політехнічних вишів, які є базовими для сучасних технічних університетів.

Виклад основного матеріалу. Сучасна модель освіти диктує нові вимоги до методологічної, світоглядної, системної підготовки фахівців. Це пов'язано з динамікою розвитку нашого суспільства, зміною технологій, інформації, знань, обставин життя. У великому тлумачному словнику сучасної української мови «освіта» розглядається як процес і результат засвоєння знань, вироблення навичок та вмінь, що забезпечує певний рівень потреб і здібностей людини і її підготовку до того або іншого виду діяльності.

Розрізняють загальну й спеціальну освіту. За рівнем і обсягом змісту як загальна, так і спеціальна освіта може бути початковою, середньою або вищою.

Загальна освіта забезпечує кожній людині такі знання, уміння і навички, які необхідні їй для всебічного розвитку і є базовими для отримання надалі спеціальної освіти, що має своєю метою підготовку до професійної діяльності.

Професійна освіта – підготовка в навчальних закладах спеціалістів різних рівнів кваліфікації для трудової діяльності в одній із галузей народного господарства, науки, культури. Зміст професійної освіти включає поглиблене ознайомлення з науковими основами й технологією обраного виду праці; прищеплення спеціальних практичних навичок і вмінь, формування психологічних і моральних якостей особистості, важливих для роботи у певній сфері людської діяльності.

Система професійної освіти в Україні включає професійно-технічну та вищу технічну освіту. Згідно зі словником педагогічних термінів, професійно-технічна освіта – це система підготовки кваліфікованих робочих кадрів для галузей народного господарства в професійно-технічних закладах освіти, тобто здобуття громадянами професій відповідно до їх здібностей, інтересів [6]. Закон України. “Про освіту”, від 23 травня 1991 р. забезпечує здобуття громадянами професії відповідно до їх покликань, інтересів, здібностей, а також допрофесійну підготовку, перепідготовку, підвищення їх кваліфікації [4]. Професійно-технічна освіта громадян здійснюється у професійно-технічних училищах відповідного профілю на базі повної загальної середньої освіти або базової загальної середньої освіти з наданням можливості здобувати повну загальну середню освіту.

Поняття «технічна освіта» почало використовуватися у середині XIX ст. Технічна освіта розглядалась як підготовка людей до оптимального функціонування в умовах розвитку промисловості. Утім, на рівні підготовки робітників не передбачалося формування активної позиції суб'єкта. Технічна освіта була одним із видів спеціальної освіти. Вона спрямовувалася на засвоєння науково-теоретичних і практичних знань та умінь у різних галузях виробництва для підготовки на рівні початкових та середніх навчальних закладів – спеціалістів низької та середньої ланки, а на рівні вищих навчальних закладів – керівників технічних робіт та адміністративних спеціалістів [7; с. 9].

У сучасному розумінні технічна освіта – складова частина комплексу спеціальної освіти в єдиній системі освіти України, яка забезпечує підготовку для промислово-технічних галузей народного господарства фахівців трьох основних категорій – інженерів, техніків і кваліфікованих робітників. Під терміном «технічна освіта» розуміється також сукупність науково-теоретичних і практичних знань і навичок. Вища технічна освіта є продуктом суспільної практики, спеціально організованою системою діяльності, мета якої полягає в тому, щоб забезпечити успішне вирішення комплексу соціально важливих завдань підготовки висококваліфікованих спеціалістів, здатних жити і працювати в суспільстві, продукувати матеріальні та духовні цінності, реалізовувати власний психологічний та духовний потенціал, активно взаємодіяти в різних умовах повсякденного життя й професійної діяльності. Вища технічна освіта, як різновид суспільної практики, організує

свою діяльність у той спосіб, який відповідає визначеним вимогам, інтересам, потребам і який спрямовується на їх реалізацію в конкретних умовах [1; с. 37].

Згідно з великою радянською енциклопедією існує допоміжна, загальна і спеціальна технічна освіта. Допоміжна технічна освіта має на меті дати студентам вишів і учням середніх спеціальних навчальних закладів технічні знання і навички, необхідні для вивчення та використання машин, механізмів, апаратів, автоматизованих засобів управління, які застосовуються в багатьох сферах науки, освіти, культури. До *допоміжної технічної освіти* належать технічні та технологічні дисципліни, які вивчаються на геологічних, хімічних, фізичних, біологічних та інших факультетах університетів, на агрономічних і зооветеринарних факультетах сільсько-господарських вузів, у медичних, педагогічних та інших інститутах і середніх спеціальних навчальних закладах.

Загальну технічну освіту дає середня загальноосвітня школа, яка формує базові технічні знання, уміння та навички в ході трудового, політехнічного навчання. Політехнічне навчання – навчально-виховний процес, в ході якого здійснюється політехнічна освіта. Політехнічна освіта (від гр. poly – багато і techne – мистецтво, майстерність, вправність) – один із видів освіти, завданнями якого є ознайомлення з різноманітними галузями виробництва, пізнання сутності багатьох технологічних процесів, оволодіння певними вміннями та навичками обслуговування найпростіших технологічних процесів [6].

Система *спеціальної технічної освіти* включає такі галузі: геологічну, гірничу, енергетичну, металургійну, машинобудівну, приладобудівну, радіоелектронну, лісоінженерну, хіміко-технологічну, технологічну (у сфері виробництва продовольчих продуктів і товарів широкого вжитку, а також побутового обслуговування), будівельну, геодезичну, гідрометеорологічну, транспортну та ін. [2]. В СРСР спеціалістів з вищою технічною освітою готували політехнічні та індустріальні інститути. Згідно зі словником педагогічних термінів, політехнічні та індустріальні інститути – вищі технічні навчальні заклади, які готують інженерів для різних галузей народного господарства – машинобудування, металургійної, енергетичної, хімічної, гірничої, паливної промисловості, будівництва, промисловості будівельних матеріалів тощо. До 1994 року в Україні було 6 політехнічних інститутів (у Києві, Львові, Харкові, Донецьку, Одесі, Вінниці) з 9 філіалами та 4 індустріальних інститутів.

У 20-і – середині 30-х років ХХ ст. проблема технічної освіти отримала новий вектор розвитку у творчості П. Блонського, Н. Крупської, А. Луначарського, А. Макаренка. Це виявилось у науковому запереченні вузькоспеціалізованої та прикладної підготовки молоді до виробничої діяльності й обстоюванні засад політехнічної освіти на основі синтезу навчання з працею. Ідея політехнічної освіти вперше була запропонована К. Марксом. Поєднання політехнічної освіти з продуктивною працею в епоху соціалізму вважалося єдиним засобом для формування всебічно розвинених людей.

Звернення до ідеї політехнізму з метою вдосконалення системи освіти спостерігається у середині 50-их років ХХ ст., коли в державі знов виникає гостра потреба у висококваліфікованих кадрах для відбудови промисловості й народного господарства. У 60-і роки ХХ ст. модернізація системи освіти здійснювалася на основі безумовного дотримання принципу політехнізму. У процесі вивчення предметів природничо-математичного циклу він виявлявся у засвоєнні учнями законів, методів наук; у вивченні окремих (фізичних, хімічних, економічних) аспектів виробництва відповідно до логіки й змісту навчального виробництва й засобів праці; у забезпеченні зв'язку дисциплін природничо-математичного циклу з пізнанням школярами наукових основ сучасного виробництва [7; с. 10].

У 80–90-і роки ХХ ст. теорія політехнічної освіти набула особистісного спрямування. При цьому в працях П. Атутова, Ю. Васильєва, В. Полякова політехнічна освіта розглядалася як фактор інтеграції загальної і професійної освіти, взаємопроникнення науки та виробництва,

забезпечення зв'язку між знаннями та трудовою діяльністю, запобігання вузької профілізації, створення трансдисциплінарного змісту освіти [7; с. 11].

Українська дослідниця Н. Терентьева зазначає, що політехнічна освіта є процесом і результатом засвоєння політехнічних знань, умінь, набуття особистістю політехнічних якостей, оволодіння політехнічними технологіями, діяльністю людини у техніко-технологічній сфері. Політехнічна освіта полягає в розумінні та засвоєнні основних закономірностей будови та функціонування техніко-технологічних систем, організаційно-економічних та соціальних аспектів сучасного виробництва, розвиває свідомий, творчий підхід до власної діяльності в системі «наука – виробництво» [9].

Отже, ідея політехнізму пройшла тривалий шлях розвитку. Історичними передумовами формування вчення політехнізму були: 1) становлення технічної освіти в межах різноманітних навчальних закладах; 2) розвиток промисловості, який вимагав якісно нової підготовки спеціалістів у різних галузях; 3) зміна технологій виробництва й технічного забезпечення, що актуалізувало необхідність підготовки кваліфікованих робітників, які володіють способами перетворювальної діяльності; 4) затребуваність якісної науково-теоретичної підготовки спеціаліста, здатного забезпечувати оптимальну роботу технічного підприємства; 5) посилення кадрової складової промислового потенціалу як свого ресурсного забезпечення, необхідної умови успішної конкурентоспроможної діяльності країни на міжнародному ринку [7; с. 14].

Ідея політехнізму знайшла своє втілення також і у вищій освіті. Використання поняття «політехнічний» у назві вищих навчальних закладів має глибокі історичні витоки. Перші політехнікуми з'являються в Англії у XVII столітті. Вони мали добру матеріальну оснащеність: тут були музеї техніки, бібліотеки з читальними залами, майстерні для вивчення ремесел. Політехнікуми стали центрами нової освіти в Англії, так як вони організовували заняття ремеслами для бажаючих, ввели науково-популярні курси тощо.

У 1794 році була в Парижі заснована славетна “Еколь Політехнік” (Паризька Політехнічна школа), від принципів освіти якої беруть свій початок провідні політехнічні інституції Східної і Центральної Європи – Львівська, Варшавська, Московська, Харківська, Київська, Катеринославська, Санкт-Петербурзька. Випускники школи отримували інженерну освіту і у зв'язку з цим, називалися політехніками. Викладання в школі проводилося зі значним нахилом в математичну, фізичну та хімічну галузі наук. Отже в основі системи навчання в політехнічній школі існувало поєднання фундаментальної природничої підготовки з математики, фізики, хімії та інших дисциплін із загальноінженерною та отримання професійно-практичних навичок на виробництві та в наукових установах [8; с. 205]. Пізніше система освіти “Еколь Політехнік” була репродукована лауреатом Нобелівської премії Петром Леонідовичем Капицею при створенні Московського фізико-технічного інституту. Таку освіту називають фізико-технічною, її визнають за елітарну інженерну. Ця модель стала визначальною для провідних політехнічних шкіл України.

Перший вищий політехнічний навчальний заклад на території України був створений у Києві (рішення про заснування в Києві Політехнічного інституту було прийнято 25 листопада 1896 р.). Ідея з поширення вищої політехнічної освіти почалася з її теоретичного обґрунтування. Була створена спеціальна комісія з питань вищих технічних навчальних закладів, яка зайнялася порівнянням закордонної та російської вищої освіти. На відміну від прибічників «університетського» варіанту технічної освіти, які орієнтувалися на бельгійський приклад, ініціатори відкриття вишу орієнтувалися на німецький досвід. Заклад мав бути політехнічним інститутом за типом і складатися з кількох відділів різних спеціальностей, за прикладом політехнікумів у Цюріху, Мюнхені, Відні, Карлсруе тощо. Основною ідеєю організації нового типу вищого навчального закладу було дотримання принципу політехнічності – тобто домінування практичних занять над лекціями [11; с. 60].

Цей ВНЗ повинен був давати своїм випускникам такий рівень освіти, який раніше можна було отримати тільки в університеті, і готувати інженерів, здатних надалі самостійно удосконалюватися в різних сферах техніки. Політехнічний інститут будувався за принципом технічних університетів, тобто як багатопрофільний вищий навчальний заклад з поглибленим вивченням основних загальнотехнічних дисциплін. Ідея технічного університету була закладена і в його навчальні програми, про що досить образно було сказано в доповідній записці Міністерства фінансів «Про заснування Політехнічного інституту» від 23 листопада 1900 року: «В основу технічної освіти в Політехнічному інституті необхідно покласти ґрунтовне вивчення теоретичних основних предметів: математики, механіки, фізики та хімії. Вони повинні скласти міцний фундамент для вивчення в інституті прикладних наук, причому виклад основних наук має повністю відповідати вимогам для них при вивченні прикладних знань ...

Отже, вчені техніки повинні вивчати математику та інші основні науки настільки широко, щоб бути в змозі застосовувати ці науки в техніці – замість того, щоб надавати це математикам, фізикам і хімікам, необізнаним в істинності ідей про сутність технічних питань». Вихідним положенням нової вищої політехнічної школи стало своєрідне кредо про зміст технічних наук: технічні науки вищі за університетські, охоплюють досліджувану сферу ширше і глибше, а університетські науки – є знаряддям, необхідним для розробки науки прикладної. Основним завданням політехнічного інституту було випускати всебічно розвинених фахівців, що володіють не тільки глибокими знаннями, але і вміють застосовувати ці знання в народному господарстві [11; с. 62].

Особлива увага повинна була приділятися на забезпеченню глибокого вивчення студентами математики, фізики, механіки та хімії, ретельному вивченню технічних наук як наук самостійних. Значна кількість годин відводилася на вправи, лабораторні та графічні роботи, проектування, що було на той час незвичним, передовим рішенням [10].

Фактично була втілена в життя нова система вищої освіти, утворений перший технічний навчальний заклад нового типу, де студенти отримували не навички за вузькою спеціалізацією, а глибоку природничо-наукову базову підготовку з математики, фізики, хімії та інших дисциплін, які поєднувалися із загальноінженерними курсами і професійно-практичною роботою на виробництві, будівництві та в наукових лабораторіях. Принципи діяльності політехнічного інституту виявилися настільки глибоко продуманими та стійкими, що велика кількість подальших змін у системі освіти не викоренили до кінця початкові прогресивні ідеї.

В Україні модель політехнічного інституту була обрана за основу під час створення чи реорганізації найбільших технічних ВНЗ країни. Вибір нового типу навчальних закладів був продиктований тим, що вища політехнічна освіта мала ряд переваг: 1) об'єднання в межах одного вишу декількох напрямів (спеціальностей); 2) забезпечення широкого кругозору майбутніх спеціалістів, високого рівня їх професіоналізму та загальної культури, розвитку здатності швидко орієнтуватися в новітній техніці і технологіях виробництва; 3) поєднання фундаментальної природничої підготовки з математики, фізики, хімії та загальноінженерної освіти; 4) засвоєння теоретичних знань разом з досвідом практичної роботи на виробництві і в наукових установах.

Узагальнення викладеного матеріалу дає підстави для таких **висновків**: 1) з позицій системно-структурного аналізу вища політехнічна освіта є системою ВНЗ з підготовки інженерних кадрів, у яких академічна освіта поєднується з чіткою професійною спрямованістю, засвоєння теоретичних знань відбувається разом з досвідом практичної роботи, фундаментальні дослідження поєднуються з прикладними науками; 2) модель вищої політехнічної школи була запозичена з Німеччини при створенні політехнічних інститутів в Україні, тому що цей тип ВНЗ давав можливість випускникам отримувати університетський рівень освіти і готував інженерів, здатних надалі самостійно удосконалюватися в різних

сферах техніки; 3) не зважаючи на перетворення політехнічних інститутів на технічні університети, їх основною особливістю та головною навчально-науковою перевагою на сьогодні залишається відповідність класичним принципам вищої політехнічної освіти: технічна багатопрофільність, глибока фундаментальна і якісна професійна підготовка на всіх стадіях навчання студентів, орієнтація на потреби економіки регіону та держави загалом.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бутенко. В.Г. Роль вищої технічної освіти у формуванні громадянських цінностей майбутніх фахівців / В.Г. Бутенко // Педагогічна наука: історія, теорія, практика, тенденції розвитку . – 2010. – № 2. – С. 35-38.
2. Велика радянська енциклопедія [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://bse.sci-lib.com>.
3. Гончаренко С.У. Український педагогічний словник / С.У. Гончаренко – К. : Либідь, 1997. – 376 с.
4. Закон України «Про освіту» від 23.05.1991 №106012 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1060-12_
5. Закон України «Про вищу освіту» від 17.01.2002 № 2984-III [Електронний ресурс]. – Режим доступу : zakon.rada.gov.ua/go/2984-14.
6. Словник педагогічних термінів [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://pidruchniki.com.ua/pedagogika/slovník_pedagogichnih_terminiv.
7. Семеновська Л. Реалізація ідеї політехнізму як стратегічний напрям модернізації національної системи освіти / Л. Семеновська // Наукові записки ТНПУ ім. В. Гнатюка. Сер. Педагогіка / редкол. : М. Вашуленко, А. Вихрущ, Л. Вознюк та ін. – Тернопіль, 2009. – № 3 : Спецвипуск. – С. 6-14.
8. Прохорович В. Французькі викладачі-дослідники – вихідці з Паризької Політехнічної школи / В. Прохорович, В. Герасимчук // Технологічна освіта: досвід, перспективи, проблеми. – 2009. – № 3-4. – С. 202 – 210.
9. Терентьева Н.О. Развитие политехнической освіти у вищих педагогічних навчальних закладах України (XX століття) : дис... канд. пед. наук : 13.00.01 / Терентьева Наталья Александрівна. – К., 2007. – 205 с.
10. Фёдоров М.П. Особенности политехнической модели высшего образования [Електронний ресурс] / М.П. Фёдоров // Мир измерений. – 01.03.2009. – Режим доступу до журн. : gia-stk.ru/mi/adetail.php?ID=19371 .
11. Ховрич С.М. Проблеми формування системи з підготовки інженерно-технічних кадрів Наддніпрянської України: дореволюційний період / С.М. Ховрич // Вісник Київського славістичного університету /Редкол. : Ю.М. Алексеев (голов. ред.) та ін. – К. : КСУ. – 2003. – № 15. – С. 173-182.

REFERENCES

1. Butenko. V.G. Rol' vishhoyi tehnichnoyi osviti u formuvanni gromadjans'kih cinnostej majbutnih fahivciv / V.G. Butenko //Pedagogichna nauka: istorija, teorija, praktika, tendenciyi rozvitku . – 2010. – № 2. – P. 35-38.
2. Velika radjans'ka enciklopedija [Elektronnij resurs]. – Rezhim dostupu: <http://bse.sci-lib.com>.
3. Goncharenko S.U. Ukrayins'kij pedagogichnij slovník / S.U. Goncharenko – K.: Libid', 1997. – 376 p.
4. Zakon Ukrayini «Pro osvitu» vid 23.05.1991 №106012 [Elektronnij resurs]. – Rezhim dostupu: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1060-12>.
5. Zakon Ukrayini «Pro vishhu osvitu» vid 17.01.2002 № 2984-III [Elektronnij resurs]. –

Rezhim dostupu: zakon.rada.gov.ua/go/2984-14.

6. Slovník pedagogických terminů [Elektronický zdroj]. – Rezhim dostupu: http://pidruchniki.com.ua/pedagogika/slovník_pedagogických_terminů.
7. Semenova L. Realizácia idejí politechnizmu jak strategických naprjam modernizácii nacional'noji sistemi osviti / L. Semenova // Naukovi zapiski TNPU im. V. Gnatjuka. Ser. Pedagogika / redkol. : M. Vashulenko, A. Vihrushh, L. Voznjuk ta in. – Ternopil', 2009. – № 3 : Specvipusk. – P. 6-14.
8. Prohorovich V. Francuz'ki vikladachi-doslidniki – vihidci z Pariz'koyi Politehničnoji shkoli / Vasil' Prohorovich, Viktor Gerasimchuk // Tehnologična osvita: dosvid, perspektivi, problemi. – 2009. – № 3-4. – P. 202 – 210.
9. Terent'eva N.O. Rozvitok politehničnoji osviti u višhhih pedagogičnih navchal'nih zakladah Ukrayini (HH stolittja) : dis... kand. ped.nauk: 13.00.01 / Terent'eva Natalija Oleksandrivna. – K., 2007. – 205 p.
10. Fjodorov M.P. Osobnosti politehničnoji modeli vysshego obrazovanija [Elektronický zdroj] / M.P. Fjodorov // Mir izmerenij. – 01.03.2009. – Rezhim dostupu do zhurn.: ria-stk.ru/mi/adetail.php?ID=19371.
11. Hovrich S.M. Problemi formuvannja sistemi z pidgotovki inženerno-tehničnih kadriv Naddniprožans'koyi Ukrayini: dorevoljucijnij period / S.M. Hovrich // Visnik Kijivs'kogo slavističnogo universitetu /Redkol.: Ju.M. Alekseev (golov. red.) t.in. – K.: KSU. – 2003. – № 15. – P. 173-182.

УДК 373.5.015.3:159.942.5

ПРОЯВИ ТРИВОЖНОСТІ СЕРЕД СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ

Ясточкіна І.А., викладач

Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова, вул. Пирогова, 9, м. Київ, Україна

iya79@rambler.ru

Зміст статті полягає в комплексному аналізі причин та проявів тривожності. Тривожність розглядається як складне, багатокомпонентне утворення в структурі психіки, що досить часто свідчить про дисгармонійне функціонування людини, виступає чинником особистісної дезадаптації. Розглянуто вітчизняні дослідження психологічних особливостей тривожності, а також її проявів, проведені на студентах. Представлено узагальнені результати авторського опитування щодо особливостей усвідомлення студентами проявів власної тривожності. Простежено прояви тривожних станів серед студентської молоді на психологічному та психофізіологічному рівнях. Психологічний рівень охоплює емоційну, поведінкову, когнітивну сфери особистості. На психофізіологічному рівні тривожність проявляється у психофізичних станах, психосоматичних порушеннях. Прояви власної тривожності усвідомлюються студентами по-різному, залежно як від рівня її сформованості, так і особливостей самоусвідомлення та самоаналізу. На психологічному рівні тривожність відчувається молоддю як напруга, хвилювання, стурбованість, неспокій, переживання у вигляді відчуттів занепокоєння, невпевненості, злості, роздратування, стурбованості, напруження, дискомфорту, неможливості прийняти рішення тощо. Студенти усвідомлюють, що їх поведінка характеризується підвищеною активністю, або, навпаки, пригніченістю, а також психофізіологічними та психосоматичними порушеннями, що є певною мірою об'єктивним показником високого рівня тривожності. Деякі з отриманих відповідей свідчать про такі форми прихованої тривожності, як агресивність, залежність, апатія, надмірна мрійливість. Значна кількість опитаних студентів не володіє ефективними способами протидії тривожності, дозволяючи їй керувати своїм внутрішнім та зовнішнім станом. Окреслено шляхи зниження та можливості корекції високого рівня тривожності у студентської молоді.

Ключові слова: тривога, тривожні стани, тривожність, студентська молодь.